
Urška Stankovič Elesini, Estera Cerar, Alenka Pavko Čuden, Tekstilne poti po ljubljanskih ulicah. Ljubljana : Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelek za tekstilstvo, 2014, 64 str. : ilustr.

V knjigi *Tekstilne poti po ljubljanskih ulicah* avtorica Urška Stankovič Elesini, Estera Cerar in Alenka Pavko Čuden oživijo bogato tekstilno tradicijo in predstavijo mnogo več kot za Ljubljano značilni tekstilno obrt in industrijo. Mesto prikažejo kot središče številnih trgovskih podjetij, društev, centrov, združenj in sekcij, srednješolskega in visokošolskega izobraževanja s področja tekstilne tehnologije in oblikovanja. Ne pozabijo ga omeniti niti kot stičišče tekstilnih medijev, modnih revij, tekstilnih in modnih razstav ter prireditev. Tema, ki je zanimiva za vse generacije, saj tekstilstvo, oblačilstvo in moda sodijo med področja, s katerimi smo dnevno povezani.

Knjiga obravnava tekstilno in oblačilno tradicijo v Ljubljani, ki je (bila) pomemben gospodarski in socialni dejavnik prestolnice. Po krizi tekstilne industrije v devetdesetih letih 20. stoletja je večina tovarn zaprla svoja vrata, obrtniške delavnice in prodajalne pa so nadomestile trgovine z uvoženim tekstilnim blagom. Z monografijo avtorice ohranjajo spomin na pomemben segment zgodovine Ljubljane, ovrednotijo veliko in pomembno vlogo tekstilnih obratov in tovarn ter njihovih zaposlenih, spomnijo na pomembne in prepoznavne trgovine, opozorijo na sledove, ki jih je tekstilna dediščina pustila v prestolnici, hkrati pa obravnavajo vse še aktivne dejavnosti, povezane s tekstilstvom.

Monografija se začne s pregledom tekstilstva od srednjega veka do ustanovitev prvih manufaktur v začetku 18. stoletja, ko so glavnino osnovnih tekstilnih panog predstavljale volnarstvo, lanarstvo in konopnarstvo s proizvodnjo jute, svilarstvo in bombažarstvo. Razmahu tekstilne industrije v obdobju med vojnama je sledilo obdobje nacionalizacije, v katerem je tekstilna dejavnost še vedno zavzemala pomembno mesto. Iz podržavljenih podjetij so se razvijala večja podjetja, usmerjena v specializacijo in razvoj novih proizvodnih programov, vodilno vlogo so imele predvsem tovarne konfekcije in trikotažnih izdelkov.

Časovnici sledijo mikro študije o najpomembnejših ljubljanskih industrijskih podjetjih, ki so se ukvarjala z vsemi področji tekstilij: proizvodnjo vlaken, predenjem, tkanjem, pletenjem, konfekcijo in proizvodnjo drugih tekstilnih izdelkov ter pomožnih izdelkov za tekstilno industrijo. Minuciozna študija o tem, kdaj so bila podjetja ustanovljena, kje so bila locirana, za kaj so bila specializirana, na kakšen način so poslovala ... Razvojna pot mnogih se je, žal,

že končala, vendar bo to poglavje ohranjalo spomin ... na eno najstarejših suknarn v tedanji Avstriji (ki so jo leta 1724 ustanovili kranjski deželni stanovi), prvo mehanično bombažno predilnico in hkrati največjo ljubljansko tovarno (eno največjih tovrstnih v Avstriji, ustanovljeno leta 1837), Dekorativno, na mestu katere danes stoji trgovski center, Angoro, ustanovljeno leta 1909, ki je šla leta 2000 v stečaj, Pletenino, kjer so danes prostori arhiva in tehnično vzdrževalne službe Univerzitetnega kliničnega centra, Rašico, ki je nastala leta 1947 kot Čipkarska industrija Tacen iz predvojne delavnice za izdelovanje čipk Antona Osenarja ... in šla 2012 v stečaj ... ter na številne druge.

Zelo zanimivi sta tudi poglavji o ljubljanskih trgovskih podjetjih in o tekstilnih trgovinah ter nakupovalnih središčih, ki pokazuje, da je Ljubljana že od nekdaj nakupovalna prestolnica. Avtorice spomnijo na pred drugo svetovno vojno priljubljene trgovske hiše Urbanc, Meyer, Krisper, Souvan in Sukno, na po vojni vodilno veleblagovnico Nama in njene sopotnike, Centromerkur, Maximarket, Center mode Ljubljana, Astro, Balo, Volno, Ona-On in druge. V zgodbi najdejo svoje mesto tudi butikii, ki so postali popularni v sedemdesetih letih 20. stoletja, in modni oblikovalci, ki nastopajo z lastnimi blagovnimi znamkami in v lastnih modnih salonih, poimenovanih studii.

Poglavju, ki oriše organizacijo tekstilcev in modnih oblikovalcev (društva, centri in zavodi, združenja in sekcije), sledi poglavje o muzejih, ki hranijo bogate zbirke različnih predmetov tekstilne in oblačilne obrti in industrije, temu pa poglavji o tekstilnem izobraževanju in raziskovanju. Tudi na tem področju Ljubljana zaseda primat na nacionalnem nivoju. Tekstilstvo je svoje mesto našlo v kurikulumu v okviru obveznega izobraževanja že pri pouku gospodinjstva v osnovnih šolah, na naslednji stopnji pa na šolah tekstilne in oblačilne stroke, na Srednji poklicni in strokovni šoli Bežigrad in Srednji šoli za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani. Visokošolsko strokovno in univerzitetno izobraževanje ima šestdesetletno tradicijo na Oddelku za tekstilstvo Univerze v Ljubljani, kjer učni programi pokrivajo tako področje tekstilne tehnologije kot tekstilnega in modnega oblikovanja.

Ker je namen študije celostna obravnava, predstavi Ljubljano tudi kot modno središče Slovenije, pri čemer izpostavi Gospodarsko razstavišče – vozlišče modnega dogajanja, sejmov in prireditev. To je vsako leto gostilo Ljubljanski modni sejem, na katerem so bila predstavljena tekstilna in oblačilna podjetja, potekale pa so tudi kultne modne revije. Tradicijo teh je nadaljevalo Društvo modnih delavcev z modno revijo Modni bazar, danes pa je aktualen teden mode Fashion week, s katerim se Ljubljana postavlja ob bok ostalim modnim prestolnicam.

Z zadnjim poglavjem, v katerem avtorice izpostavijo zanimivosti, povezane s tekstilstvom in Ljubljano, bralec konča na ljubljanskih ulicah in se sprehodi po poti, kjer so nekoč stale delavnice obrtnikov posameznih strok ... po Krojaški ulici, Usnjarski ulici, Strojarski stezi, Čevljarski ulici, nekdanj Šušarski gasi, čez Šušarski most ...

Avtorice v monografiji, ki obravnava zgodovino ljubljanske tekstilne in oblačilne industrije, ugotavljajo, da je Ljubljana bila in je še vedno središče slovenskega tekstilstva. To dokazujejo tudi tekstilne poti, ki preko »tekstilnih« ulic povezujejo zgradbe, v katerih se prepletajo tekstilne zgodbe preteklosti s sedanostjo.

Monografija, s katero je avtoricam tekstilne poti slovenske prestolnice uspelo umestiti med kulturnozgodovinske spomenike, predstavlja nepogrešljivo izhodišče za vsako nadaljnje raziskovanje tekstilstva v Ljubljani, vključno s tekstilno znanostjo in tehnologijo, industrijskim in unikatnim oblikovanjem, modo, ne nazadnje muzejsko in prireditveno dejavnostjo ter nepogrešljivo narodno in kulturno tradicijo. Knjiga, metodološko in konceptualno zasnovana v skladu s sodobnimi znanstvenimi trendi, je izvirno znanstveno delo, ki je zapolnilo vrzel tako v poznavanju same stroke kot v poznavanju zgodovine prestolnice. K listanju in branju pa bo pritegnila tudi širšo (domačo in tujo) javnost, saj odraža podobo Ljubljane nekoč in danes.

Mojca Šorn